

Kirja-arviot

MANCUR OLSON: **The Rise and Decline of Nations. Economic Growth, Stagflation, and Social Rigidities.** Yale University Press, New Haven and London 1982.

DENNIS C. MUELLER (ed.): **The Political Economy of Growth.** Yale University Press, New Haven and London 1983.

Miten voimme selittää joidenkin kansojen nopean nousun taloudelliseen kukoistukseen ja joidenkin toisten kansojen taloudellisen taantumisen? Miten esimerkiksi voidaan selittää EEC-maiden hyvä taloudellinen menestys 1950- ja 1960-luvuilla tai USA:n eteläisten ja läntisten osavaltioiden taloudellinen nousu viime vuosikymmeninä? Mancur Olson esittää uudessa kirjassaan »The Rise and Decline of Nations» laajan teorian kansojen taloudelliseen nousuun ja taantumiseen vaikuttavista tekijöistä. Olsonin esitys rakentuu kansantaloustieteen klassisen mikroteorian premisien varaan. Hän olettaa ihmisten toimivan oman hyvinvointinsa edistämiseksi ja tarkastelee taloudellista toimintaa yksittäisten toimijoiden välisinä vaihtosuhteina. Hän haluaa kuitenkin liittää klassisen mikroteorian rinnalle toisenlaisen näkökulman, jossa kiinnitetään huomiota yhteiskunnan valtarakenteisiin. Taloudellisessa toiminnassa ihmiset organisoituvat etujärjestöiksi, jotka pyrkivät edistämään jäsentensä taloudellisia etuja. Etujärjestönäkökulma ja taloustieteen klassisen mikroteorian näkökulma eivät ole toisensa poissulkevia. Päinvastoin, ne ovat toisiaan täydentäviä. Olsonin mukaan mikroteorian kyky selittää taloudellista toimintaa paranee olennaisesti, kun etujärjestörakenteet otetaan huomioon lisäselittäjinä.

Kansantalouden organisoituminen etujärjestöiksi synnyttää monia ongelmia resurssien optimaalisen allokoinnin kannalta. Etujärjestöt ovat yleensä enemmän kiinnostuneita tulonjakokysymyksistä kuin taloudellisesta kasvusta. Tulonjakopolitiik-

kaan juurtunut etujärjestötoiminta tuottaa usein sosiaalisia kustannuksia. Tulonjakotaistelun seurauksena kansantulo jää pienemmäksi kuin olisi asian laita ilman organisoitunutta tulonjakotaistelua. Taantuvien alojen yritykset painostavat valtiolta subventioita kannattamattomaan toimintaan. Taantuvien alojen työntekijät vastustavat omien työpaikkojensa lakkauttamista. Yhteiskunnan organisoituminen etujärjestöiksi sitoo suuren määrän työaikaa puhtaasti tulonjakokysymyksiin. Organisaatiot tekevät aina päätöksiä hitaammin kuin yksilöt, jotka muodostavat organisaation. Tämän seurauksena etujärjestöiksi organisoituneen yhteiskunnan päätöksenteko hidastuu. Monet päätökset syntyvät resurssien optimaalisen allokoinnin kannalta liian myöhään.

Pienten etujärjestöjen toiminta on Olsonin mukaan taloudellisen kasvun kannalta kohtalokkaampaa kuin suurten. Pienten etujärjestöjen jäsenistö joutuu yleensä kantamaan oman tulonjakopolitiikkansa synnyttämistä kustannuksista vain osan. Pienen järjestön on helppo toimia siten, että tulon uudelleenjaosta ryhmälle saatava etu ylittää ryhmälle aiheutuvat kustannukset. Suurten etujärjestöjen kohdalla tilanne on toinen. Ne joutuvat kantamaan suuren osan oman tulonjakopolitiikkansa synnyttämistä kokonaistaloudellisista kustannuksista. Siksi suuret etujärjestöt ovat pieniä etujärjestöjä kiinnostuneempia arvioimaan toimintansa kokonaistaloudellisia vaikutuksia. Suurilla etujärjestöillä on runsaasti kiihokkeita tukea taloudellista kasvupolitiikkaa.

Olson analysoi myös uusien etujärjestöjen muodostumiseen ja etujärjestötoiminnan jatkuvuuteen liittyviä säännönmukaisuuksia. Hänen perusajatuksensa on, että vakaisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa ja kansantalouden rajojen pysyessä muuttumattomina yhteiskuntaan organisoituu ajan mittaan yhä uusia ja entistä pienempiä etujärjestöjä. Yhteiskunnassa on aina enemmän potentiaalisia ryhmäintressejä kuin or-

ganisoituneita eturyhmiä. Suotuisissa olosuhteissa syntyy uusia etujärjestöjä samalla kun vanhat etujärjestöt jatkavat toimintaansa. Vakaiden yhteiskunnallisten olosuhteiden vallitessa yhteiskunta siis organisoituu ajan mittaan yhä enemmän ja yhä pienemmiksi etujärjestöiksi.

Tältä pohjalta Olsonin muodostaa teoriansa kansojen taloudellisesta noususta ja taantumisesta. Nuorissa teollisuusvaltioissa ei ole paljon etujärjestöjä. Edellytykset nopealle taloudelliselle kasvulle ovat tällöin hyvät. Ajan mittaan kansantalous organisoituu yhä enemmän, minkä seurauksena myös taloudellinen kasvu hidastuu. Suuret yhteiskunnalliset muutokset, kuten sodat, murentavat kokonaan tai osittain vanhat etujärjestöjen valtarakenteet. Murroksen jälkeen monien etujärjestöjen toiminta on lakannut tai ne ovat voimattomia. Tällöin nopean taloudellisen kasvun edellytykset taas paranevat.

Myös kansantalouden rajojen laajeneminen murtaa etujärjestöjen valtaa. Vapaakaupan laajentuessa kunkin kansantalouden sisäiset etujärjestöt joutuvat ottamaan huomioon kansantalouden ulkopuolelta tulevan kilpailun, mikä vähentää etujärjestöjen valtaa. Olsonin mukaan toisen maailmansodan jälkeinen taloudellinen integraatio jarrutti pitkään etujärjestöjen vallan kasvua ja ylläpiti suotuisia edellytyksiä nopealle taloudelliselle kasvulle. Olsonin pääasiallinen resepti etujärjestöjen vallan rajoittamiseksi onkin vapaakaupan laajentaminen entisestään.

Vuosi Olsonin kirjan ilmestymisen jälkeen ilmestyi Dennis C. Muellerin toimittama kirja »The Political Economy of Growth». Tämä teos keskittyy kokonaisuudessaan Olsonin teorian testaamiseen, arviointiin ja kritiikkiin. Olsonin teorialle voidaan esittää empiiristä evidenssiä tarkastelemalla sekä yksittäisten maiden historiallista kehitystä että vertaamalla keskenään eri maita poikkileikkaustutkimuksilla. Muellerin toimittamassa teoksessa Olsonin teorian empiirinen testaaminen osoitetaan kuitenkin hyvin ongelmalliseksi. Olsonin teorian mukaan taloudellinen vauraus eri kansantalouksissa lisääntyy logistisen käyrän tapaan. Kasvun päästyä

liikkeelle se etenee nopeasti, mutta hidastuu sitten asteittain. On kuitenkin olemassa myös toisenlaisia teorioita, jotka niin ikään selittävät taloudellisen vaurauden lisääntyvän logistisen käyrän tapaan. Tällaisia teorioita ovat perinteiset teknologisten innovaatioiden soveltamiseen perustuvat taloudellisen kasvun selitykset. Olsonin teoria ja teknologisiin innovaatioihin perustuvat teoriat eivät välttämättä sulje pois toisiaan. Mutta empiirisessä tutkimuksessa on hyvin vaikea osoittaa, mitkä tekijät ovat relevantteja selittäjiä.

Olsonin teoria ei kuitenkaan kaadu siihen, että sen empiirinen testaaminen ei ole helppoa. Hänen teoriansa on kiinnostava. Se on jo herättänyt vilkkaan keskustelun. Ja se on valtio-opillisesti relevantti. Olsonin teorian suurimmat puutteet liittyvät kuitenkin mielestäni juuri valtio-opillisen näkökulman kapeuteen. Hän tarkastelee valtarakenteita vain etujärjestötoiminnassa. Valtiolliset valtarakenteet ja muut poliittisen päätöksenteon valtarakenteet jäävät hänen tarkastelunsa ulkopuolelle. Niinpä etujärjestöjen toimintatyyliin luultavasti vaikuttaa hyvin paljon myös se, millä tavalla etujärjestöt on vedetty mukaan valtion talouspoliittiseen päätöksentekoon tai millä tavalla talouspoliittinen työnjako valtion ja etujärjestöjen välillä on toteutettu. Viime vuosien valtio-opillisessa tutkimuksessa on puhuttu yhtäältä korporatiivisista ja toisaalta pluralistisista työmarkkinoiden valtarakenteista. Korporatiivisessa työmarkkinajärjestelmässä valtarakenteet ovat keskittyneitä. Pitkälle menevä organisoituminenkaan ei välttämättä suuntaa talouspolitiikkaa vain tulojakokysymyksiin. Keskityneessä päätöksenteossa eri osapuolille syntyy runsaammin kiihokkeita tukea taloudellista kasvupolitiikkaa. Pluralistisen työmarkkinajärjestelmän valtarakenteet taas ovat hyvin hajautetut. Olsonin teoria, jossa valtio tai etujärjestöjen ja valtion vuorovaikutus ei ole juuri lainkaan esillä, kuvaakin nähdäkseni paremmin juuri amerikkalaistyyppisen pluralistisen työmarkkinajärjestelmän kehityspiirteitä kuin länsi-eurooppalaisen korporatiivisen järjestelmän.

Heikki Paloheimo